

جنبشی که به انقلاب تبدیل شد

از مبارزه علی‌اشعاع‌گران تا تاسیس جمهوری در گیلان

ناصر عظیمی دوبخشی

حوزه هنری استان گیلان

جنبشی که به انقلاب تبدیل شد
از مبارزه علیه اشغالگران تا
تاسیس جمهوری در گیلان

ناصر عظیمی دوبخشری

ته آرای: مهیار پرچم / طراح جلد: یاسین علوی

چاپ نخست: ۱۳۹۹

مهران: ۱۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۵۹۲۵-۰

انستیت سیدرود

شماره: ۱۳۹۹

سرشناسه: عظیمی دوبخشری، ناصر، ۱۳۳۰

عنوان و نام پدیدآور: جنبش که به انقلاب تبدیل شد: / از مبارزه علیه

اشغالگری تا تاسیس جمهوری در گیلان / ناصر عظیمی دوبخشری

به سفارش حوزه هنری گیلان.

مشخصات نشر: رشت: سپیدرود، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۴۴۸ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۵۹۲۵-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: از مبارزه علیه اشغالگری تا تاسیس جمهوری در گیلان.

موضوع: میرزا کوچک خان، یونس بن میرزا بزرگ، ۱۲۹۸-۱۳۴۰.

موضوع: نهضت جنگل، گیلان، ایران، ۱۳۳۳-۱۳۴۰ق.

موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ق. -- جنبش ها و قیام

شناسه افزوده: حوزه هنری گیلان

رده بندی کنگره: DSR1۴۷۱

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۵۲۰۴۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۸۱۱۲۴

پیش گفتار / ۱۳

فصل اول: طرح موضوع، ترها و پرسش های اصلی / ۱۷

طرح موضوع / ۱۷

برخی مفاهیم اصلی / ۱۹

جنبش جنگل / ۱۹

انقلاب جنگل / ۲۰

دوره بندی دوگانه جنبش و انقلاب جنگل / ۲۰

ترهای اصلی / ۲۴

فصل دوم: کوچک خان و زمینه های پیدایش جنبش ضد اشغال / ۲۷

زمینه های پیدایش جنبش جنگل در جنگ اول جهانی / ۲۷

رد پای کوچک خان از جنبش مشروطه تا آغاز جنبش جنگل / ۳۲

کوچک خان در مشروطه گیلان / ۳۲

کوچک خان پس از تسخیر تهران / ۴۵

حرکت کوچک خان از تهران به مازندران / ۴۷

فصل سوم: حرکت به سوی جنگل و پیدایش جنبش جنگل / ۵۳

آغاز جنبش جنگل در ۲۰ مرداد ۱۲۹۴ خورشیدی / ۵۳

جغرافیای هسته اولیه جنبش جنگل / ۵۵

اولین اعلامیه جنگلیان: «با کسی که ایران را دوست دارد، دوستیم» / ۵۶

شیوه ردیالانه اوسینکو برای مقابله / ۵۸

تلاش برای نفوذ به کادرهای بالای تشکیلات جنگلیان / ۶۰

مأموریت اوسینکو به عبدالرزاق خان شفتی / ۶۳

- انزوای مطلق کوچک خان / ۲۸۵
- فرصت‌های از دست‌رفته و ارزیابی شتابزده / ۲۸۸
- شرایط داخلی و بین‌المللی انقلاب در زمان ورود حیدرخان / ۲۹۵
- ورود حیدرخان به گیلان و معمای آن / ۲۹۹
- تشکیل کمیته جدید انقلاب جنگل در فومن / ۳۰۹
- اجراجویی بر ابهام احسان‌الله‌خان / ۳۱۳
- رها: تردید در تداوم راه انقلاب جوانه زدند! / ۳۱۸
- مصاحبه: واقعه ملاسرا و موضع کوچک خان / ۳۲۱
- جنازه‌بندی: در تشکیلات جنگل و واقعه ملاسرا / ۳۲۲
- واقعه ملاسرا: چند یا توطئه؟ / ۳۲۶
- روایت‌های پنهانی از واقعه / ۳۳۲
- سهل‌گیری در تشکیلات جنگل با / ۳۴۱
- کوچک خان و واقعه ملاسرا: ریشه‌های هنوز بی‌پاسخ / ۳۴۵
- فصل دهم: تراژدی کشته‌شدن کوچک خان و حیدرخان / ۳۵۷
- جنگ بی‌معنی (بازهم حمله‌ای مشکوک) / ۳۵
- کاهش نفوذ کاریزماتیک کوچک خان / ۳۶۷
- بی‌اعتنایی به سفیر جنگلیان در تهران / ۳۶۴
- نامه کوچک خان به قوام‌السلطنه و اعلام ختم جنگل / ۳۶۷
- رشت در تصرف سردار سپه / ۳۷۹
- نامه کوچک خان به سردار سپه و پاسخ او / ۳۸۶
- ابهامی که هنوز گشوده نشده است / ۳۸۸
- تصمیم‌نهایی برای حمله به مقر جنگلیان / ۳۹۰
- تردیدهای خالو قربان و موضع احسان‌الله‌خان / ۳۹۳
- به دنبال شبح کوچک خان / ۳۹۴
- کوچک خان در مخفیگاه / ۳۹۸
- مرگ تراژیک کوچک خان / ۴۰۲
- زندان ۶۴ روزه حیدرخان / ۴۱۱
- کشته‌شدن حیدرخان یک‌روز پس از مرگ کوچک خان / ۴۱۷
- ترور حسن خان آلیانی / ۴۲۰

منابع / ۴۲۹

نمایه / ۴۳۵

پیش‌گفتار

کتابی که پیش روی خواننده قرار دارد حاصل بیست سال پژوهش نویسنده در زمینه تاریخ جنبش و انقلاب جنگل است که پس از فراز و فرودهای بسیار و تصحیح و تکمیل‌های گوناگون، اکنون به شکلی ملاً جدید و با نگاهی نوین انتشار می‌یابد. چنان که می‌دانیم هر نوشته تاریخی یک روایت خاص از رخدادهای تاریخی است. کتاب حاضر نیز روایتی است نو، مبتنی بر آخرین اسناد و دیدگاه‌هایی که نویسنده از این رخداد بسیار مهم در تاریخ معاصر ایران به دست داد است. نکاتی که لازم است در ارتباط با تصحیح و تکمیل‌های انجام شده در طول زمان گفته شود به‌طور فشرده به شرح زیر است:

۱. ترزا و پرسش‌های اساسی کتاب بر پایه دیدگاه‌های نظری جنبش نویسنده در روایت جنبش و انقلاب جنگل همه‌جا بازنگری شده است. به‌عنوان مثال در بررسی حاضر با طرح «فراستی سیاسی» و نقش اساسی آن در تحولات جنگل در مراحل مختلف جنبش و انقلاب جنگل، درک نوینی از تحولات در مراحل گوناگون به دست داده شده است. این بازنگری‌ها همچنین شامل برخی از تعاریف و مفاهیم اصلی به کار رفته در کتاب نیز می‌شود.

۲. در طول چند سال اخیر، نویسندگان با تدقیق و تأمل بیشتر به ویژه در تحولات پایانی انقلاب جنگل (که هنوز سخت مخدوش است) و دستیابی به اسناد جدید و غور در آن، در مورد برخی دیدگاه‌های پیشین خود اصلاحاتی انجام داده تا بتواند در انطباق با اسناد نویافته، روایت واقعی تری به خواننده عرضه کند. این نکته‌ای است که می‌باید در تاریخ‌نویسی نوین به عنوان یک رویه و روش علمی به صورت مداوم صورت گیرد و از جزمیتِ صُلب و سخت مبنی بر «حرف مردیکی ست»، فاصله گرفت که در پژوهش‌های علمی، ست زیان‌بار است.

۳. کتاب حاضر در ای ده فصل است. این فصل‌بندی در ارتباط با دیدگاه‌های نظری - دید تطبیقی بوده است. افزوده‌های کتاب نسبت به نوشته‌های پیشین نویسنده جزئیات بیشتر و دقیق‌تری از جنبش و انقلاب جنگل به دست می‌دهد، به گونه‌ای که خواننده می‌تواند مطمئن باشد که با خواندن این کتاب، به تسلط بر کلیات اساسی این رویداد به روش علمی آگاهی پیدا می‌کند.

۴. در نوشته‌های پر شمار جنبش و انقلاب جنگل تاکنون نقشه‌ای ارائه نشده است. نویسنده از همان آغاز که به کار بررسی این جنبش روی آورد، تصمیم گرفت که جغرافیای این جنبش را نیز همراه با رخدادهای به خواننده ارائه کند. از این رو در کتاب تعداد بیش از ۱۰ نقشه را ارائه تصویری روشن‌تر از تحولات جنگل، ترسیم و ارائه شده است. پیوسته که در طول زمان بر وضوح و دقت این نقشه‌ها افزوده و اکنون به طور نسبی نقشه‌های بهتری در کتاب ارائه شده است.

فراموش نمی‌کنیم که هر کتاب تاریخی حتی اگر با دقیق‌ترین متد علمی هم نوشته شده باشد به طور معمول کلام آخر نیست. زیرا اسناد و شواهد تاریخی جدیدی که کشف می‌شوند و انتشار می‌یابند، می‌توانند به طور بالقوه دستاوردهای هر پژوهش